

PROFESNÍ PŘÍPRAVA BEZPEČNOSTNÍCH PRACOVNÍKŮ PŮSOBÍCÍCH V OBLASTI IZS

STANISLAV NEČAS

Společenské a ekonomické procesy související s rozvojem společnosti uvnitř našeho státu, ale i s celoevropským integračním procesem vyžadují nové přístupy k jejich efektivní realizaci, včetně tvorby a zajištění fungování prvků tvořících bezpečnostní systém ochrany podnikání. Stát dnes nemůže garantovat, natož zajišťovat bezpečnost osob, majetku a podnikání v celém rozsahu na území státu. Společnost si uvědomuje, že musí nalézt cesty, jak nebezpečím a ohrožením předcházet nebo jim zabránit. Zcela jim zabránit nelze, ale je aktuálním problémem doby se na jejich možný výskyt připravit, naučit se na ně reagovat a řešit je, včetně jejich následků.

Počátek 21. století a v něm probíhající výrazné změny kladou na bezpečnostní management stále větší nároky. Ekonomické procesy v evropském prostoru vyžadují nové přístupy i v oblasti bezpečnosti. Doba svými atributy politickými, společenskými, morálními, ekonomickými, organizačními, právními, psychologickými, vojenskými a bezpečnostními vyžaduje adekvátní přístup vedoucí ke zvýšení profesionální úrovně bezpečnostních manažerů.¹

Jeví se potřeba odborníků v oblasti bezpečnosti (bezpečnostních manažerů či bezpečnostních specialistů), aby mohlo dojít ke zvýšení náročnosti na kvalifikované posuzování a vyhodnocování rizik, jakož i na plánování a realizaci bezpečnostní strategie státu, ale i organizací a institucí. Tato skutečnost je nesporně důležitá v době, kdy jsme již členy Evropské unie, kdy probíhá adaptace na evropskou legislativu a harmonizace tuzemských předpisů a norem s evropskými standardy a směrnicemi EU. Rovněž v oblasti zajištění bezpečnosti navozuje vstup do EU změny v dosud obvyklých přístupech uplatňovaných v ČR a bude vyžadovat vysokou odbornost pracovníků analyzujících hrozby a rizika na obecné i specifické úrovni.

Bezpečnostní management se zcela zřetelně stal plnohodnotnou součástí podnikání, bez bezpečnosti podnikání, nelze podnikat. Bezpečnostní management podniku či firmy představuje relevantní součást jejího know-how.

Zvyšují se požadavky státu na ochranu životů a zdraví obyvatelstva, dochází k přechodu určitých kontrolních a regulačních funkcí státní správy v oblasti bezpečnosti na

¹ Nečas, S., Lidská práva a bezpečnostní management. In: Ekonomické a právní aspekty podnikání v EU a ochrana lidských práv. Sborník Universitas Carolinae facultas iuridica a SVŠES, Praha, 2007.

ekonomickou platformu, zajišťovanou jinými subjekty. Stát bude vyžadovat, ale i podporovat odbornou přípravu manažerů či specialistů odborně připravených k zajišťování bezpečnosti organizací, podniků, obyvatelstva a státu z hlediska mimořádných událostí (havárií, nehod, požárů), ochrany důvěrných informací, ochrany před sabotáží či teroristickým útokem apod.

Základem koncepce je vytvoření systému vzdělávání, který bude zabezpečovat přístup členů všech cílových skupin v oblasti krizového řízení k získání, prodloužení odborné způsobilosti nebo potřebné odborné připravenosti. Obsahuje systém vzdělávání v oblasti krizového řízení dle zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů; zákona č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů a zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému.

Současná doba svými atributy jak politickými, společenskými, morálními, ekonomickými, organizačními, právními, psychologickými, tak i vojenskými a bezpečnostními a dalšími vyžaduje adekvátní přístup k řešení problémů nezbytných pro zvýšení profesionální úrovně těchto specialistů.² To se především dotýká pracovníků v rámci integrovaného záchranného systému (IZS).

Nutnost zefektivňování systému vzdělávání pracovníků – bezpečnostních manažerů (specialistů) zvýraznila i Bezpečnostní rada státu, která přijala 3. července 2007 usnesení č. 32 „Společné minimum pro potřeby vzdělávání odborníků v oblasti bezpečnosti“, v němž specifikuje minimum pro akreditaci výuky bezpečnosti na vysokých školách pro bakalářské studium. Stanovuje minimální obsahové standardy:

- krizový management (základy teorie krizového managementu, principy a základy bezpečnostního systému a krizového řízení ČR, fáze řízení za krizové situace, složky IZS, jejich spolupráce a úkoly, plánování pro zajištění bezpečnosti území NATO, EU a ČR, metody pro podporu řízení a rozhodování, psychologie krizového řízení, právní normy pro podporu řízení bezpečnosti a rozvoje území a právní normy mající vztah k bezpečnosti a krizovému řízení);
- analýza rizik (živelní a jiné pohromy, charakteristiky území a jeho zranitelnosti, identifikace a diagnostika možných mimořádných událostí a krizových situací, prevence zaměřená na redukci rizika, hodnocení vybraných rizik, řízení rizik a řízení bezpečnosti území);
- bezpečnostní politika a prevence kriminality (právní normy a opatření ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti, mezinárodní dimenze bezpečnosti, organizovaný zločin a terorismus, prevence kriminality, migrační a azylová politika, včetně schengenského prostoru, bezpečnostní ochrana osob a majetku, spolupráce veřejné správy, soukromého sektoru a občanů při zajišťování bezpečnosti);
- ochrana obyvatelstva (nouzové přežití a humanitární pomoc, individuální a kolektivní ochrana obyvatelstva, zdravotnická rizika, vzdělávání a preventivně výchovná činnost);

² Nečas, S., Bezpečnostní ochrana je věcí každého z nás. In: Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo. Sborník mezinárodní konference. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, a SVŠES, Praha, 2008.

- ekonomika krizových situací (obecné principy fungování a řízení veřejného sektoru, obranné a civilní nouzové plánování, hospodářská opatření pro krizové stavy, legislativa a postupy pro podporu stanovení náhrad při obnově území po živelních a jiných pohromách);
- aplikovaná informatika (databáze, přehled datových zdrojů v ČR, počítačové sítě, bezpečnost počítačových sítí a informačních systémů, informační systémy veřejné správy);
- veřejné právo a základní související předpisy (základní pojmy teorie práva, právní normy a právní akty, pojem veřejné správy, postavení, práva a povinnosti subjektů i adresátů a právní úkony, právní úprava správního řízení, základní právní předpisy pro resorty podílející se na zajištění bezpečnosti, udržitelném rozvoji území a krizovém řízení);
- anglický jazyk (efektivní ústní i písemná komunikace v oblasti bezpečnosti).

Specifika činnosti bezpečnostního manažera vychází z obecných zásad managementu a zajišťuje bezpečnost všech procesů, probíhajících v organizaci a má chránit podnikání.³ V našem pojetí není pozice bezpečnostního manažera shodná s pozicí krizového manažera. Ten se zabývá krizovými nepříznivými jevy, které působí na činnost a řízení organizace či podniku a které mohou způsobovat velké škody jak organizaci (podniku), tak i jeho okolí, dokonce mohou být v důsledku příčinou ohrožení jeho existence, kdy je výrazně narušena rovnováha mezi podnikatelskými charakteristikami organizace a postojem podnikatelského prostředí k ní.

Krizový manažer do organizace (podniku) přichází nebo je dosazen zpravidla, jestliže tato se nachází v krizi, aby z ní udělal prosperující podnik a zajistil jeho dobrý chod, nepůsobí v ní dlouho. Dokonce nemusí mít téměř žádné znalosti o předmětu podnikání firmy. Na rozdíl od toho bezpečnostní manažer v organizaci působí cíleně a stále, resp. dlouhodobě.

Efektivnost bezpečnostního managementu je úměrná úspěšnosti a spolehlivosti lidského faktoru, projevujícího se v celé hierarchii od vrcholového vedení až po provozní pracovníky. V našich zákonech lze nalézt spousty důvodů ke změně převažujících přístupů managementu k bezpečnostní politice. Bezpečnostní problematiku nelze podceňovat. Nebude to možné ani v budoucnu. Zaznamenává totiž přesun z oblasti ryze nákladové do role aktivního ekonomického činitele, jenž často rozhoduje o ekonomické úspěšnosti a perspektivě podniku.

Chráněné hodnoty a zájmy organizací jsou ohrožovány událostmi, které mají nepříznivý dopad na žádoucí stavy a procesy v jejich provozu. Tyto události, resp. hrozby se projevují jako trvalá rizika, která nelze odstranit, ale jen ve větší či menší míře snížit. Převládající povaha těchto rizik je dána charakterem činností a orientací podnikání. Při posuzování závažnosti jednotlivých druhů rizik je nutné vycházet z možných následků. Z tohoto pohledu musí být výstavba bezpečnostního systému založena na principu priority ochrany života a zdraví osob před jinými hodnotami. Riziky, která

³ Matoušková, I., Rak, R., Role bezpečnostního manažera při prosazování komplexní informační bezpečnosti. Praha, Security Magazin, č. 2, 2004.

bezprostředně ohrožují životy a zdraví zaměstnanců, příp. klientů organizace, jsou zejména:

- loupežné přepadení,
- ostatní násilná kriminalita (trestné činy spojené s držním rukojmí, únosem, vydíráním, bombovými útoky apod.),
- požár, technická porucha, živelní pohroma aj.

Kriminalitou jsou ohrožena zejména ta pracoviště podnikatelských subjektů, ve kterých se pracuje převážně s finanční hotovostí (např. pošty, banky, záložny, obchody, herny, směnárny aj.).⁴ Jedním z nejzávažnějších druhů deliktů, s nimiž se vůči těmto provozům setkáváme, je loupežné přepadení.

Použití násilí jako způsob získávání cizího majetku nepochybně provází lidské společenství od samotných počátků jeho historie. Ať již byly projevy tohoto jevu v jednotlivých etapách vývoje společnosti jakékoliv, jeho podstata zůstává dodnes nezměněna – člověk, jedinec či v různé míře organizovaná skupina užívá násilí vůči jinému člověku či lidem, aby si přivlastnil věc, která jim nepatří. Ačkoliv tento způsob chování byl zřejmě vždy pro větší část společnosti nepřijatelný a postupem času byl kvalifikován jako loupež, postaven mimo zákon a sankcionován, přesto ze života společností nezmizel. Naopak, za jistých podmínek nabývá na intenzitě. Příkladem může být situace v České republice po roce 1989, kdy transformace ekonomiky a demokratizace společnosti přinesla vedle řady pozitivních trendů i velmi výrazný nárůst počtu kriminálních útoků proti majetku občanů i institucí, mezi nimi i loupeží. Problematika ochrany majetku se tak dostala do popředí všeobecného zájmu natolik, že dnes lze např. ochranu objektů a jejich prostor před klasickými druhy kriminálních deliktů, jakými jsou zejména krádeže vloupáním, zajistit velice účinným způsobem.

Stabilita a bezpečnost každé organizace spočívá zejména v zajištění a udržení podmínek příznivých pro její efektivní fungování a trvalou ochranu oprávněných zájmů. Kromě toho povinnost zajistit takovou ochranu vyplývá i z obecně uznávaných etických hledisek a závazných právních norem. K tomu slouží aplikace celého systému opatření a činností, které mají ochranný charakter. Způsob, jakým se uvedené postupy naplňují, bývá obvykle vymezen základním dokumentem přijatý vrcholovým managementem organizace, který upravuje chování organizace směřující k dosažení bezpečnostních cílů.

Cílem bezpečnostního konceptu (politiky, strategie apod.) je ochrana hodnot a zájmů, jež mohou být narušeny či poškozeny různými typy nežádoucích aktivit, událostí či incidentů, které mají za následek negativní dopady na plynulost a bezpečnost obchodních a jiných aktivit. Ve stupnici chráněných hodnot a zájmů, která je východiskem bezpečnostní strategie, musí být lidské životy a zdraví postaveny na první místo. Je nutné, aby byla upřednostňována především taková opatření, která působí preventivně vůči riziku násilného útoku a pokud nastane, směřují především k přímé ochraně života a zdraví personálu i klientů a teprve následně i jiných hodnot.

Ještě dnes se můžeme u řady institucí setkat s chápáním pojmu bezpečnost jako pouhé fyzické zabezpečení cenností před jejich odcizením a jako ochranu zaměstnan-

⁴ Protivínský, M., Čírtková, L., Hýsek, A., Náchodský, Z., Bankovní loupeže. Praha, Armex 2001.

ců, příp. klientů. Např. pod pojmem bezpečnosti v bance se rozuměly pouze trezory, mřížze, neprůrazné či neprůstřelné přepážky apod. V současné době se ukazuje, že bankovní bezpečnost je velmi širokou oblastí zahrnující celou škálu prostředků a forem. Ty plní svůj účel jen tehdy, jsou-li správně uplatněny, vzájemně na sebe navazují a dohromady tvoří ucelený systém různých opatření a prvků, tedy optimálně stanovenou bezpečnostní politiku dané banky.

V aktuálním pojetí tak bezpečnost představuje daleko širší oblast, kterou je možno zahrnout do rámce komplexní bezpečnostní politiky, jejíž formulování patří k dobrému jménu podnikatelského subjektu, jeho spolehlivosti a k podmínkám zdravého podnikání v konkurenčním prostředí atd.⁵

Bezpečnost je jednou ze základních podmínek prosperity a ekonomického růstu. O prosperitě často hovoří nejen politici, ale i podnikatelé, investoři, manažeři. A právě manažeři a vedoucí pracovníci jsou odpovědní za bezpečnost – osob, majetku, výrobních procesů, informační technologie apod. S cílem dosáhnout maximální zisk jsou někdy přijímána opatření bez bezpečnostní analýzy, neracionálně a nesystematicky. Bez dostatečné bezpečnostní analýzy jsou zaváděny nové služby, nové produkty. Problémem jsou bezpečnostní investice a celkové náklady na zajištění bezpečnosti. Bezpečnost je dnes nedílnou součástí řízení.

K tomu se snaží svým dílem přispět *Soukromá škola ekonomických studií v Praze*, která má akreditován do r. 2016 *studijní program Ochrana a bezpečnost organizace se studijním oborem Bezpečnostní management*.

Profil absolventa tohoto bakalářského studia – *bezpečnostní manažer* – je postaven tak, že bude umět předvídat, posuzovat a řešit krizové a organizaci ohrožující situace a mimořádné události bezpečnostního charakteru. Těmi mohou být zejména selhání lidského faktoru, technologické poruchy, narušení bezpečnosti státu a ohrožení obyvatelstva a ohrožení vyvolaná přírodní, průmyslovou či sociální katastrofou. Jejich následkem zpravidla dochází k narušení bezpečnostní rovnováhy. Přirozenou součástí managementu organizací je i management bezpečnosti, neboť o zajištění bezpečnosti lidských zdrojů, majetku, výrobního či nevýrobního programu, včetně výzkumu, nových technologií a inovačních procesů uskutečňovaných podnikem či institucí se musí postarat organizace sama. Manažer bezpečnosti bude připraven k provádění efektivní prevence, k řízení, vedení, plánování, organizování a kontrolování veškeré činnosti organizace. Dokáže vyhodnotit ekonomické, právní, psychologické a technické aspekty bezpečnosti. Získá vědomosti, dovednosti a praktické návyky, jež po jejich rozšíření v praxi vytvoří předpoklady pro úspěšný výkon funkce bezpečnostního manažera.

Bezpečnostní manažer (specialista) ve spolupráci s top managementem řídí hlavní bezpečnostní rizika, která mohou vzniknout v souvislosti s předmětem činnosti organizace. Prakticky bude zpracovávat koncepci bezpečnostní politiky, koordinovat fungování havarijních, krizových plánů a scénářů, ovládat příslušné právní, technické a technologické předpisy, bude navazovat efektivní kontakty s články integrovaného záchranného systému. Bude vytvářet potřebné podmínky k odpovědnému a bezpečně-

⁵ Rak, R., Matoušková, I., Tvůrčí bariéry, část I – Bezpečnost, lidský intelekt a vliv sociálního prostředí. Praha, Tate International, DSM č. 3/2004.

mu chování všech zaměstnanců, včetně preventivních opatření. Důraz bude klást na ochranu fungování informačního systému organizace. Do jeho odborné náplně patří BOZP, ekologická bezpečnost, fyzická ochrana objektů a majetku, dále personální bezpečnost, včetně zabezpečení ochrany obchodního tajemství a utajovaných informací. Řídí součinnost dodavatelů bezpečnostních technologií a služeb. Při mimořádných situacích odpovídá za koordinaci činností s komunálními a státními i nestátními bezpečnostními složkami. Řídí vyšetřování mimořádných událostí na úrovni uvnitř organizace, předkládá ze zjištění návrhy na opatření top managementu apod.

Studijní program Ochrana a bezpečnost organizace:

- studijní obor Bezpečnostní management (bakalářský),
- připravuje odborníky schopné řídit bezpečnost organizace, eliminování nebezpečí a likvidaci následků mimořádných událostí, tedy i pracovníky jednotlivých složek IZS,
- absolventi se dokáží orientovat v hlavních směrech hospodářské politiky v tržní ekonomice, v národním a globálním hospodářství a jejich dopadu na bezpečnost v rámci organizace i státu,
- absolvent pochopí, že stát nebo nižší územně správní celek musí vytvářet podmínky pro ochranu a bezpečný život obyvatel,
- bude schopen předvídat, analyzovat a předcházet krizovým situacím, které by mohly narušit plynulý chod probíhajících procesů v organizaci či ohrozit životní prostředí,
- bude připraven k řízení efektivního zásahu vedoucího k omezení či likvidaci následků případné mimořádné události.

Dále je uveden stručný přehled jednotlivých odborných bezpečnostních předmětů vyučovaných ve studijním oboru bezpečnostní management:

- Sociální patologie
- Technická ochrana objektů
- Psychologie krizového managementu
- Bezpečnostní management
- Právní aspekty bezpečnostního managementu
- Krizové řízení a IZS
- Ochrana dokumentů v organizaci
- Právo mezinárodní bezpečnosti
- Ekonomická kriminalita
- Vyšetřování mimořádných událostí
- Bezpečnostní audit v organizaci
- Utajované informace v organizaci
- Management rizika
- Soudní a správní řízení
- Bezpečnost informačních systémů
- BOZP
- Havarijní plánování
- Státní a nestátní bezpečnostní služby
- Požární bezpečnost
- Organizovaný zločin a terorismus
- Interpol a Europol

– V současnosti je zpracováván e-learningový program pro předmět bezpečnostní management v rámci projektu OPPA.

Rozvoj vzdělávacího a pedagogického potenciálu Soukromé vysoké školy ekonomických studií

– projekt CZ.2.17/3.1.00/31075,

– spolufinancovaný Evropským sociálním fondem a rozpočtem hlavního města Prahy.

LITERATURA

Balabán, M., Duchek, J., Stejskal, L., Kapitoly o bezpečnosti. Praha, Karolinum, 2007.

Pitra, Z., Podnikový management. Praha, ASPI, Institut svazu účetních, a.s., 2008.

Kozoň, A., Manažment bezpečnosti v systéme organizácie. Praha, sborník Právnické fakulty UK a Soukromé vysoké školy ekonomických studií, 2008 (v tisku).

Společné minimum pro potřeby vzdělávání odborníků v oblasti bezpečnosti. Usnesení BRS ze dne 3. 7. 2007 č. 32.

PROFESSIONAL PREPARATION OF SECURITY PERSONNEL ACTIVE WITHIN IZS (INTEGRATED EMERGENCY SYSTEM)

Summary

Professional preparation of security personnel active within the IZS (Integrated Emergency System). The article deals with the professional preparation of security staff involved in the IZS (Integrated Emergency System). It puts this issue in perspective of current security situation in Europe. It states that security is an integral part of management. It informs about the bachelor study course of security management at Private College of Economic Studies in Prague Libeň.

Key words: security threats, security protection, security manager, security policy